

श्रीगणेशायनमः श्रीमद्रोपालमानम्यप्राचीनाचार्यवर्मना आश्वमेधिकभावार्थः श्रीकृष्णेन प्रकाशयते ॥ १ ॥ अश्विस्तुत्यूर्ध्वयायाताष्टावकीयेषु सूत्रितं सानत्सुजाते विदितं गीतायां विपुलीकृतं ॥ २ ॥ मोक्षधर्मेषु च पुनर्नानाख्यानां पबुंहणैः अतीव व्याकृतं प्रत्यगात्मतत्त्वमनाकुलं ॥ ३ ॥ यजिज्ञासो दयायैव जपदानादयः स्मृताः आनुशासनिके सम्यक्चित्तदोषविनाशकाः ॥ ४ ॥ यत्र प्रावण्यलाभाय वैराग्योदयसिद्धये कुरुक्षयादिकोलोकवृत्तांत उपवर्णितः ॥ ५ ॥ तदेव स्पष्टमत्रोपसंहारव्यपदेशतः आत्मतत्त्वं विवृणुते मुनिराख्यानकैस्त्रिभिः ॥ ६ ॥ आख्यानत्रयं च संवर्तमरुत्तीयं कृष्णधर्मसंवादः कृष्णार्जुनसंवादश्च तत्राद्येकाश्यामृतस्य मुक्तिर्लिङ्गेनैव सूचयित्वा ईश्वराराधनादिना धर्मेणैव धनं लब्ध्वात्मशुद्धये यष्टव्यमित्युक्तं द्वितीये शास्त्रार्थसूत्रणं तृतीये तद्विवरणं चेति तदूर्ध्वमुक्तं कोच्छदत्त्याद्याख्यानैर्ज्ञानोपयोगि

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमं ॥ देवीं सरस्वतीं चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥ १ ॥ वैशंपायन उवाच कृतोदकं तुराजानं धृतराष्ट्रं युधिष्ठिरः ॥ पुरस्कृत्य महाबाहुरुत्तताराकुलेंद्रियः ॥ २ ॥ उत्तीर्य तु महाबाहुर्बाष्पव्याकुललोचनः ॥ पपात तीरे गंगाया व्याध विद्ध इव द्विपः ॥ ३ ॥ तं सीदमानं जग्राह भीमः कृष्णेन चोदितः ॥ मैवमित्यब्रवीच्चैनं कृष्णः परबलार्दनः ॥ ५ ॥ तमार्त्तपतितं भूमौ श्वसंतं च पुनः पुनः ॥ ददृशुः पार्थिवाराजन्धर्मपुत्रं युधिष्ठिरं ॥ ५ ॥ तं दृष्ट्वा दीनमनसंगतसत्त्वं नरेश्वरं ॥ भूयः शोकसमाविष्टः पांडवाः समुपाविशन् ॥ ६ ॥ राजा तु धृतराष्ट्रश्च पुत्रशोकाभिपीडितः ॥ वाक्यमाह महाबुद्धिः प्रज्ञाचक्षुर्नरेश्वरं ॥ ७ ॥ उत्तिष्ठ कुरुशादूल कुरुकार्यमनंतरं ॥ क्षत्रधर्मेण कौंतेय जितेयमवनीत्वया ॥ ८ ॥ भुंक्ष्व भोगान् भ्रातृभिश्च सुहृद्भिश्च मनोनुगान् ॥ शोचितव्यं न पश्यामित्वया धर्मभृतां वर ॥ ९ ॥ शोचितव्यं मया चैव गांधार्या च महीपते ॥ ययोः पुत्रशतं नष्टं स्वप्नलब्धं यथा धनं ॥ १० ॥ अश्रुत्वा हितकामस्य विदुरस्य महात्मनः ॥ वाक्यानि सुमहार्थानि परितप्यामि दुर्मतिः ॥ ११ ॥ उक्तवान् विदुरो यन्मां धर्मात्मा दिव्यदर्शनः ॥ दुर्योधनापराधेन कुलं ते विनशिष्यति ॥ १२ ॥ स्वस्ति चेदिच्छसे राजन्कुलस्य कुरुमेव च ॥ वध्यतामेष दुष्टात्मा मंदो राजा सुयोधनः ॥ १३ ॥ कर्णश्च शकुनिश्चैव नैनं पश्यतु कर्हिचित् ॥ द्यूतसंघातमप्येषामप्रमादेन वारय ॥ १४ ॥

गुरुशुश्रूषामाहात्म्यहिंसात्मकयज्ञनिंदादिचयथायथं तात्पर्यविषयतया ज्ञेयं तत्रायमाद्यः श्लोकः नारायणमिति आपो नारा इति प्रोक्ता आपो वै नरसूतवः अयनंतस्य ताः प्रोक्तं तेन नारायणः स्मृत इति स्मृतेरापः पुरुषवचस इति श्रुतेः श्वांभः प्रधानं भूतपंचकं नरेणांतर्यामिणा सृष्टं नारं तत्सृष्ट्वा तदेवानुप्राविशदिति श्रुतेः स्रष्टा प्रवेष्टा च नारायण ईश्वरः स एव प्रविश्योपाधिधर्मान्निमन्यमानो नरो जीवः ताभ्यामुत्तमो नरोत्तमः कार्यकारणोपाधिद्वयनिर्मुक्तः परमात्मा एतन्नयंतत्स्वरूपप्रकाशिकां सरस्वतीं देवीं च प्रणम्य जयं महाभारताख्यमिति ह्यसं सर्वश्रुतिस्मृतिसारभूतमुदीरयेदिति तस्यार्थः एतेन तत्त्वमस्यादिवाक्यार्थो जीवब्रह्माभेदोऽयं प्रतिपाद्यो दर्शितः कृतोदकं तुराजानमिति उत्ततारंगंगा तदिति शेषः ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥